

Romano Guardini

DOBROTA

U ovome poglavlju želimo razmišljati o kreposti preko koje se olako prelazi jer je suzdržljiva, neupadna, tiha, to jest o dobroti. Kako se često govori o ljubavi! Ona izaziva na to, jer ona je velika i sjajna. Ali to bi trebalo rjeđe činiti; bilo bi bolje za nju - zato češće govoriti o onome što tako mnogo treba našem oporom vremenu, naime o dobroti.

Ta riječ lako navodi da se omalovaži ono što se o tom misli, da se "dobrota" krivo shvati kao dobroćudnost što zacijelo ne znači ništa vrijedno. Ona je pasivnost koja dozvoljava da se nešto događa; ili tromost koja ne želi sukob; ili glupost kojoj se može prigovoriti sve moguće. Naprotiv dobrota je nešto jako i dubok o- i upravo zbog toga ne može se lako odrediti.

Pokušajmo to ovako: Dobar čovjek je netko koji je temeljito sklon životu. A zar se može bit nesklon životu? To se zbilja može, osobito onda, ako pitanje nije upravljeno toliko na vidljive akcije koliko na pozadinsku misao, koja možda čak ne dolazi do svijesti.

Na primjer neki čovjek može biti vlastohlepan prema drugima. On pak veli da im želi najbolje, ali za čim on zapravo ide, jest da zagospodari s njima. Takav nije sklon životu jer se život guši u pojmu vladanja. Tako poneka obiteljska tragedija dolazi odatle što netko u njoj želi pokoriti druge, bilo da je taj netko čovjek, ili žena, kći ili sin. Zbiljska dobrota otvara živome slobodan prostor, slobodno kretanje, - štoviše, daje mu ga, stvara mu ga, jer samo u tom on uspijeva. Ili u nutrini nekog čovjeka djeluje mržnja protiv života. On smatra da mu se dogodila nepravda, da je razočaran u svom očekivanju, da njegovu zahtjevu nije udovoljeno. Možda je zbilja tako, ali on bi onda morao iz

toga još-mogućeg pokušati učiniti najbolje; ali on ne odlazi od osjećaja nepravde, pa se sad osvećuje. "Svi su oni takvi", kaže, jer je jedan bio takav; "nema pravde", jer on misli da je za se nije našao... Ljubav oprašta jer je velikodušna i drugoga oslobađa; jer ima povjerenja i dozvoljava da život uvijek iznova započne.

Mnogo zla dolazi iz zavisti. Netko je siromašan pa vidi da je drugi dobro opskrbljen. Netko osjeća u bilo kojem pogledu da drugi imaju čega on nema. Ako se u tome ne snađe (to ne riješi), biva ogorčen, drugome zavidi na onome što taj ima, onda se to truje u neprijateljstvu protiv života. Ljubav se može ne obazirati na se, ne zavidjeti drugima, ako ona sama nečega nema - možda se čak s njima i radovati... Moglo bi se mnogo toga reći. Dobrota znači da je netko sklon životu. Kad god ga netko susretne, njegov prvi osjećaj nije da prezire i kritizira, nego da cijeni, uvažava, pomaže u napretku. Koliko je životu potreban takav stav - tom ljudskom životu koji je veoma ranjiv!

U dobroti se nalazi i snaga. Što je ona čistija, tim više, a savršena dobrota je neiscrpljiva. Život je pun patnje; ako mu je netko sklon, patnja dolazi k njemu i želi da je osjeti, a to je naporno. On (život) želi biti shvaćen, ali to zamara. On traži pomoć, ali stvarna pomoć uspijeva samo onome koji razumije i baš upravo tu patnju, koji nađe riječi koje su tu potrebne i vidi što se mora dogoditi da se ona ublaži. Jao dobroti ako je ona doduše dobronamjerna ali je slaba. Može joj se dogoditi da u svom vlastitom suosjećanju propadne- ili postane nasilnom, da se zaštiti.

Uz pravu dobrotu ide strpljivost. Uvijek iznova dolazi patnja i želi da bude shvaćena, uvijek se ponovno osjećaju pogreške drugih i bivaju zato nepodnošljive što ih čovjek zna napamet. Uvijek se dobrota mora iznova pripremati i drugome pomoći.

I uz dobrotu ide još nešto o čemu se samo rijetko govori, a to je humor. On pomaže lakšem podnošenju - čak bez njega zapravo uopće ne ide. Tko čovjeka samo ozbiljno vidi, samo moralno ili pedagoški, ne će to nadugo izdržati s njim. On mora uočiti (imati oko za) neobičnost toga života. Sve ljudsko ima ipak i ponešto komičnosti u sebi, što se više netko smiri, to postaje jačim. A humor znači da se pak ozbiljno shvaća ljudski život i oko njega se trudi - ali se najednom vidi kako je on poseban i nasmije se, pa makar to bilo samo iznutra. Taj prijatni smijeh nad neobičnošću svega ljudskoga - to je humor. On pomaže

da se bude blag, jer nakon smijeha ozbiljnost treba opet lakše podnositi.

Još nešto posljednje treba reći o dobroti: da je ona naime tiha. Prava dobrota ne govori mnogo, ne ističe se, ne hvali se organizacijama ni statistikama, ne iznosi fotografije ni analize. Što je ona dublja, to je sve tiša. Ona je kruh svagdašnji kojim se hrani život. Gdje toga nema, makar se radilo o znanosti, politici i blagostanju - na koncu sve ostaje hladno.

I na kraju želimo potražiti dobrotu tamo odakle dolazi svaka krepost, kod Boga. On je bitno onaj Dobri. U Psalmima, tom molitveniku Starog zavjeta, spominju se o tome lijepe stvari. Potpuno vjerodostojne, jer čovjek Starog zavjeta nije bio meka srca; nije ni mogao to biti u napornom životu koji je morao provoditi. Izrael je bio mali narod, a živio je na krševitom tlu - polovica od toga bila je kamenita pustinja. Uvijek je bio pritiskivan, jer su okolo vrebale velike kulture, bogate, obavijene bujnošću i nadutošću mitova, a neprijateljske prema vjeri u Boga iz objave. Kad netko iz toga naroda govori o Božjoj dobroti, onda je to pravo iskustvo. Tako piše na primjer u 144. psalmu:

“Milostiv je Jahve i milosrdan,
spor na srdžbu, bogat dobrotom.
Gospodin je dobar svima.
Milosrdan svim djelima svojim.”

Kad bi se mogla vidjeti Božja dobrota, taj bezdan dobrohotnosti, čovjek bi bio sretan kroz cijeli život. Da “svijet” uopće postoji, pa to je već stalno djelovanje Božje dobrote. Nje ne bi bilo, kad On ne bi htio. Ona njemu ne treba radi njega samoga - u čemu bi beskonačnom Bogu trebao svijet koji bi pred Njim ipak iščeznuo. Ako ga On stvara i održava ga u postojanju, onda je to zbog toga jer je On dobar prema njemu.

I sad će netko zapitati: A izgleda li svijet takav kao da je Bog dobar prema njemu? Pokazuje li se ljudski život kao djelo Božje dobrote? Tko je pošten, najprije će odgovoriti: Sasvim sigurno ne! Ipak se neprestano postavlja pitanje čovjeka prema Bogu: Zašto sve to, ako si ti dobar? Pitanje je razumljivo ako dolazi iz potisnutog srca; ali u sebi ono je ludo, jer odakle dolazi sva ta strahota koja čovjeku ogorčuje njegov život? Pa on je to sam skrivio.

Ako se postavlja taj prigovor kako Bog može biti dobar, kako uopće može postojati Bog, ako je sve kako to već jest, onda pita onaj koji to radi, po pravilu bez pomisli, odakle pak dolazi sve to

zlo. A ipak je bilo tako da je Bog dao Svoj svijet čovjeku u ruke da on, u suglasnosti sa Stvoriteljem, izgradi onaj život koji nam Postanak pokazuje pod slikom raja. Ali čovjek nije htio! On nije htio graditi Božje kraljevstvo nego svoje vlastito. Odatle su sva ta zbrka, nered, razdor došli u ljudsko djelovanje. Kako se on sada može uspraviti i reći: "Da si ti, Bože, dobar, ne bi stvorio takav svijet!" I uvijek se nastavlja to rastrojstvo života preko čovjeka - također preko istog onoga koji diže tu tužbu.

Ipak je tako, da svatko od nas čini taj život donekle (za komadić) gorim. Svaka zla riječ koju izgovorimo truje zrak. Svaka laž, svako nasilje zalazi u život i vodi ga dublje u zabunu. Mi smo ljudi sami učinili život takvim kakav jest; zato je nepošteno ako se uspravimo i kažemo, da Bog ne može biti dobar. Kad je sve tako. Mi možemo samo reći: "Bože, daj mi strpljenja za ono što smo mi iskvarili i da učinim svoje, kako bi bilo bolje tamo gdje se nalazim." To je jedino pošten odgovor.

A i nešto drugo moglo bi se još prigovoriti, odnosno pitati, kako pak Bog može biti dobar, ako u carstvu onih bića koja ipak ne mogu biti zla, to jest životinja, ima tako mnogo patnje. Preko tog pitanja poneki melankolični čovjek nije prešao. Kako Božja dobrota može stajati nad svijetom, ako nedužno stvorenje stalno strašno trpi? Želim bit iskren - ne znam odgovora.

No pomogla mi je jedna misao koja možda i drugima može pomoći, naime svijest o tome, što znači "dobrota", ako je to Bog, komu se ona pripisuje. Imamo pravo- također i obvezu -, da iz odsjeva Božjeg bića u stvarima i u našem vlastitom životu oblikujemo pojmove kojima pokušavamo shvatiti, kakav je On. Tako možemo reći: Bog je pravedan, Bog je strpljiv, Bog je dobrotiv - i tako dalje, sve one važne rečenice kojima ono veliko i lijepo od stvorova, pročišćeno od nesavršenosti, prenosimo na Onoga koji ih je stvorio. Ali ako točno promotrimo: Što znači riječ "pravedan", ako se ona odnosi na čovjeka, jer mi smo ograničena bića i stoga s ograničenim pojmovima za obuhvaćanje; ali ako to protegnemo na Boga koji je s one strane svih mjera i pojmova? Ostaje li smisao riječi "pravedan" tada još kod nas? Zar nam se on takoreći ne oduzima s dlana?

S našim mišljenjem i govorom o Bogu ipak ide ovako: Sve ograničeno postojeće ima svoj bitni oblik od Njega. Stoga mi uzmemo jedno od svojstva toga postojećeg, obuhvatimo ga u riječ, prenesemo to na Boga i kažemo: Takav je On, samo na potpuno savršen način, kao pralik onoga ograničeno-sličnoga.

Ali pri tom se ta riječ o Božjoj nedokučivosti donekle proguta, pa mi ne možemo ništa drugo učiniti nego poštivati Njegovu nadmoćnost.

Isto tako je i ovdje. Ako na primjer kažem o nekoj majci da je dobra, da cijela obitelj od toga živi - onda znam što rečenica poručuje, i ljepša se rečenica ne može namijeniti čovjeku. Ali ako kažem: Bog je dobar? Najprije znam što mislim; ali onda ta tajna ugrabi riječ i oduzme mi je. Ali ipak neki misaoni pravac ostaje kao svijetleći trag, koji ostavi meteor kad nestaje u prostranstvu svemira. Ostaje neki tajac koji osjeća taj pravac; neki strah koji nastaje pred tajnom i sve postaje božanskim štovanjem. Ali to znači za naše pitanje: Bog je i tada dobar kad ne shvaćamo njegovu dobrotu.

(Snjemačkoga preveo Karlo Bašić)